

WNIOSKI Z PROWADZONEJ WOJNY PRZEZ FEDERACJĘ ROSYJSKĄ PRZECIW UKRAINIE DLA NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

DOI: 10.55676/asi.v5i1.29

Streszczenie

Prowadzona wojna przez Federację Rosyjską przeciw Ukrainie wyzwała szereg istotnych spostrzeżeń dla uprawianych nauk o bezpieczeństwie. Mają one zarówno wymiar: polityczny, militarny, gospodarczy, społeczny, techniczny, jak i kulturowy. Wszystkie są istotne i wskazują na dynamiczny obraz kształtowanych nauk o bezpieczeństwie. Celem tego artykułu jest wskazanie na pewne prawidłowości z analizowanej wojny dla nauk o bezpieczeństwie. Chodzi tu o nowe akcenty, które stawia współczesna myśl wojenna. Pozwala to wyznaczyć kierunki zmian i określać pola badawcze w ramach tej dyscypliny. Przedmiotem badań są tu prawidłowości tej wojny, a podmiotem oba walczące państwa. Cezura czasowa to 14 pierwszych miesięcy tej wojny. Do głównych metod badawczych zaliczane są: analiza, ocena, indukcja i dedukcja oraz uogólnienie.

Słowa kluczowe: cechy konfliktu zbrojnego, nauki o bezpieczeństwie, pola badawcze, strategia i taktyka działań, wojna

CONCLUSIONS FROM THE WAR BY THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE FOR SECURITY SCIENCE

Summary

The war waged by the Russian Federation against Ukraine triggers a number of important observations for the science of security. They have both a political, military, economic, social, technical and cultural dimension. They are all important and point to a dynamic picture of the security sciences being shaped. The purpose of this article is to indicate certain regularities from the analyzed war for security sciences. These are the new accents put by contemporary war thought. This allows us to set directions for change and define research fields within this discipline. The subject of research here are the regularities of this war, and the subject of both warring states. The time caesura is the first 14 months of this war. The main research methods include: analysis, evaluation, induction and deduction, and generalization.

Keywords: features of armed conflict, security sciences, research fields, strategy and tactics, war

1. Wstęp

Nauki o bezpieczeństwie są dość nową dyscypliną naukową, gdyż funkcjonują od stycznia 2011 r., ale posiadają długi rodowód w naukach społecznych. Tym samym opisują i systematyzują rzeczywistość związaną z działaniem ludzkim i występującymi zmianami cywilizacyjnymi w obszarze zagrożeń militarnych i niemilitarnych. Dostarczają wiedzę i praktyczne rozwiązania dla podmiotów zajmujących się szeroko ujętym bezpieczeństwem. Nie jest odkryciem, że mają charakter interdyscyplinarny, gdzie również poszukuje się głównych kierunków rozwoju oraz postulatów do badań. Pewne jest, że osi tych dociekań są ciągle zmieniające się zagrożenia (z ich siłą) i ryzyko ich wystąpienia.

Wojna Federacji Rosyjskiej (FR) z Ukrainą dostarcza szeregu informacji, które budują nowe aksjomaty, a te składają się na usystematyzowaną wiedzę. Stanowi to swoistą korzyść zarówno dla jednostek, społeczeństw, państw, świata. Zwiększa to świadomość oraz buduje związki instytucji, organów i służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa i międzynarodowy ład.

Wszystko to sprowadza się do celu artykułu, który ma wskazać na pewne prawidłowości z analizowanej wojny dla nauk o bezpieczeństwie. Mowa o nowych akcentach, które stawia współczesna myśl wojenna. Mając to na uwadze, sprecyzowane zostały stosowne elementy metodologiczne. Przedmiotem badań są tu prawidłowości tej wojny, a podmiotem oba walczące państwa. Cezura czasowa to 14 pierwszych miesięcy tego konfliktu. Do głównych metod badawczych zaliczane są: analiza, ocena, indukcja i dedukcja oraz uogólnienie. Bazą dla czynionych studiów stały się przede wszystkim pozycje zwarte oraz artykuły naukowe.

Material składa się z sześciu merytorycznych punktów, w których ujęto główne płaszczyzny prowadzonych dociekań naukowych. Dotyczy to takich obszarów, jak: polityczny, militarny, gospodarczy, społeczny, techniczny oraz kulturowy. Wydają się one w miarę kompletne w prowadzonych studiach. Ich kolejność jest losowa, jednak przenikają się one nawzajem, powodując często duże współzależności między sobą. W każdym z tych obszarów ujęto tylko po 10 istotnych cech. Ze względu na złożoność czynników niekiedy trudno było je jednoznacznie przypisać do określonego obszaru. Całość dopełnia zakończenie ze stosownymi wnioskami. Mając na uwadze obszerność tematu, podjęte studium należy postrzegać jako język zarys.

2. Obszar polityczny

W omawianym obszarze należy zwrócić uwagę na stanowisko naczelnych organów władzy państwowej i otoczenia międzynarodowego, w tym ich aktywności¹. Również wskazane jest tu rozpatrywanie podejścia geopolitycznego – czyli rangi państwa w regionie² oraz prowadzenia „nowej zimnej wojny czy „konfliktu cywilizacji”³. Jest to centralne zagadnienie stosunków politycznych widzianych z pozycji makro. Mając powyższe na uwadze, wygenerowano 10 istotnych cech toczącej się za naszą granicą wojny:

1. W oficjalnych stanowiskach rządowych FR zapewniała światową opinię publiczną, do samego rozpoczęcia wojny, o pokojowych zamiarach wobec Ukrainy. Jednocześnie gromadziła swój arsenał zbrojny, przegrupowywała żołnierzy i jednostki wojskowe (ok. 5–6 dywizji) wzdłuż granicy z Ukrainą. Prowadziła ćwiczenia z wojskami na dużą skalę, a w ostatnim etapie włączyła epizod z wykorzystaniem broni jądrowej w wymiarze sztabowym.
2. Wojna w Ukrainie nie rozpoczęła się od klasycznego wypowiedzenia przez FR na drodze dyplomatycznej, tylko zmasowanymi uderzeniami wszystkimi rodzajami sił zbrojnych tego państwa. Dokonano tego także z terytorium Białorusi. Celem było szybkie opanowanie obszarów na wschód od Dniestru. Natomiast polityka obronna Ukrainy nastawiona jest od samego początku na wyzwolenie swojego terytorium i wyparcie rosyjskiego okupanta.
3. Wojna zmieniła istniejącą konstelację bezpieczeństwa w Europie. Finlandia na początku kwietnia 2023 r. przystąpiła do NATO, a w przypadku Szwecji nadal trwa proces akcesyjny do tego ugrupowania. Tym samym obszar wspólnotowego bezpieczeństwa poszerza się i wzmacnia na flance północno-wschodniej. Morze Bałtyckie stanie się w zdecydowanej powierzchni akwenem wewnętrznym tego sojuszu.
4. Dla europejskich państw problematyka obronna i bezpieczeństwa stała się najważniejszym elementem w polityce zagranicznej i wewnętrznej swojego kraju. Współcześnie mamy do czynienia z rozpętaniami ponownej spirali zbrojeń i zimnej wojny. Przejawia się to w postaci: zwiększonych nakładów na wydatki obronne, popytu na uzbrojenie i wyposażenie wojskowe, powiększania kształcenia kadr na potrzeby obrony, inwestowania w krajowy przemysł obronny, uodporniania infrastruktury krytycznej, poszerzania działań w obszarze cyberbezpieczeństwa.
5. Tylko działania sojusznicze liczą się na współczesnym polu walki oraz w polityce. Świat demokratyczny mocno wspiera broniącą się Ukrainę w obszarze: militarnym, finansowym, gospodarczym, humanitarnym oraz społecznym. Osamotniona Ukraina nie mogłaby sprostać zdolnościom operacyjnym SZ Federacji Rosyjskiej. Tym samym społeczność ukraińska walczy w naszym imieniu przeciw anarchii i dyktaturze oraz wpływom Rosji w Europie.
6. Na skutek prowadzonej wojny w Ukrainie zmienia się środek ciężkości spraw związanych z nowym porządkiem bezpieczeństwa w tej części Europy oraz NATO. Polska w tych układach mocno zyskuje na znaczeniu.
7. FR próbuje straszyć wykorzystaniem broni masowego rażenia w stosunkach międzynarodowych oraz zrywa porozumienie o zaprzestaniu zbrojeń w tym obszarze. Również w wypowiedziach czołowych polityków rosyjskich stwierdza się możliwy wybuch III wojny światowej. Wszystko to czynią, podczas

¹ *Studia nad potęgą państw*, red. D. Popławski, Scholar, Warszawa 2022, s. 9.

² Z. Trejnis, *Aspekt geopolityczny potencjału obronnego Polski*, [w:] *Potencjał obronny RP*, red. K. Stańczyk, PWN, Warszawa 2019, s. 52.

³ K. Sudryk, *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Difin, Warszawa 2017, s. 213.

gdy na froncie walki zbrojnej w Ukrainie zauważa się brak zdecydowanych postępów, a państwa zachodnie dostarczają nowoczesne uzbrojenie i sprzęt wojskowy obrońcom wolności.

8. Zarówno strona ukraińska, jak również świat zachodni są mocno zaangażowane w utworzenie specjalnego międzynarodowego trybunału ds. osądzenia zbrodniarzy wojennych, którzy nie tylko dokonali fizycznych tego typu czynów, ale także odpowiadają za ich polityczne sprawstwo oraz naruszenie stabilności bezpieczeństwa w tej części Europy.
9. Próby prowadzenia w początkowej fazie wojny „rokowań pokojowych” walczących stron (Mińsk, Ankara) nie przyniosły pozytywnych rezultatów. Wynika to z faktu, że FR narzucała swoje warunki wstępne, które były nie do przyjęcia przez stronę ukraińską.
10. FR jest osamotniona w swoich działaniach zbrojnych w Ukrainie. Niewiele państw świata wspiera te działania wprost (Białoruś, Iran, Korea Płn., Syria). Natomiast kilka wstrzymuje się bądź też przyjmuje stanowisko neutralne, by drogą nieoficjalną/oficjalną prowadzić handel zagraniczny (Chiny, Indie, Wietnam, Serbia, Somali, Jemen). Widać tym samym oś zła i oś zysku w tej wojnie.

3. Obszar militarny

Jest to podstawowy filar bezpieczeństwa każdego państwa. Siła militarna stoi na straży państwowości i jest gwarantem swojego bezpieczeństwa. Musi się na tyle umacniać, aby odstraszać potencjalnego agresora⁴, a jak zajdzie taka potrzeba, walczyć z wrogiem. Siły zbrojne okażą się rozwiązaniem, gdy wyczerpane zostaną wszystkie inne opcje. Spójrzmy, jak ten wątek jest postrzegany w analizowanej wojnie:

1. FR od samego początku agresji zbrojnej w Ukrainie określała tę sytuację jako „operacja strategiczna”. Tym samym termin ten w społeczeństwie rosyjskim miał inne znaczenie niż wojna. Pozwalało to wysyłać swoich żołnierzy na front walki „wyzwolicielskiej od faszyzmu” oraz „prowadzić obronę w odpowiedzi na wrogie działania wobec Rosji”.
2. Strona ukraińska od samego początku inwazji militarnej przez FR stawia opór zbrojny. Mimo zdecydowanej przewagi wroga i zmasowanego ostrzału udało się powstrzymać natarcie, poświęcając życie tysięcy żołnierzy oraz ludności cywilnej. Aby utrzymać pobór do swojej armii, rząd Ukrainy podjął decyzję o zamknięciu granic państwa i wprowadzeniu zakazu na wyjazd mężczyzn w wieku produkcyjnym.
3. Walka zbrojna obok klasycznych działań dość często prowadzona jest bez styczności z nieprzyjacielem. Nie ma tu także działań partyzanckich. Kluczową rolę odgrywają systemy: informatyczne, geoprzestrzenne, optoelektroniczne oraz obserwacji kosmicznej (systemy NATO). W działaniach stosuje się m.in.: drony, artylerię, rakiety, amunicję kierowaną.
4. Można zaobserwować, że kierownictwo FR już kilkakrotnie dokonywało zmian na kluczowych stanowiskach dowódczych, prowadzących działania zbrojne w Ukrainie. Dotyczyło to zarówno stanowisk generalskich, jak również oficerów starszych. W działaniach zbrojnych złamano bowiem ogólne normy racjonalnego i skutecznego postępowania dowódców oraz wykorzystania wojsk w okresie przygotowania i prowadzenia operacji (walki, bitwy). Również Rosja użyła w tych działaniach niektóre jednostki bojowe z odległych okręgów wojskowych. Ale nie przyniosło to pozytywnych rezultatów.
5. FR nie posiada przewagi w powietrzu w tej wojnie, mimo prowadzenia wielu ataków z wykorzystaniem: raket, samolotów, dronów czy helikopterów. Tym samym nie jest w stanie narzucić swojej woli i przełamać obronę oddziałów ukraińskich, pomimo pozyskania dronów z Iranu i amunicji z Korei Płn. oraz z Serbii. W tej wojnie działania zbrojne na morzu są incydentalne, a zdecydowana rozgrywka przebiega na lądzie, gdzie ma decydujące znaczenie.
6. Ranni żołnierze ukraińscy leczeni są w szpitalach polowych, a później w szpitalach stacjonarnych. Cięższe przypadki, z braku możliwości dalszej hospitalizacji, są kierowane do państw zachodnich. Tam też dokonuje się skomplikowanych zabiegów oraz prowadzi się rehabilitację.

⁴ A. Radomyski, J. Płaczek, A. Wetoszka, *Mały słownik z zakresu bezpieczeństwa i obronności*, LAW, Dęblin 2022, s. 26, DOI: 10.55676/66514-54-6.

7. Zbrodniarze rosyjscy wykorzystują w swoich działaniach zbrojnych broń zakazaną w prawie międzynarodowym (ładunki kasetowe, bomby fosforowe czy próżniowe). Podobne ataki niosą śmierć wśród ludności cywilnej, która jest bezbronna wobec takich poczynąń.
8. Strona rosyjska, ze względu na brak chętnych do wojska, zdecydowała się na wcielanie do swojej armii więźniów. Obiecując im za to łagodniejsze wyroki karne lub ich anulowanie oraz wysokie uposażenie. Ze względu na brak wiedzy i umiejętności taktycznych oddziały te szybko stopniały. W armii daje się wyczuć niskie morale oraz problemy z alkoholem.
9. Na terytorium Ukrainy (Bucza, Irpień, Bachmut) odkryto groby przynajmniej tysiąca osób cywilnych zlokalizowanych w zbiorowych mogiłach (w 21 miejscach). Zbrodnie te zostały dokonane przez napastników rosyjskich. Ślady na ofiarach mają znamiona znęcania się lub torturowania. Dotyczy to zarówno mężczyzn, jak i kobiet.
10. Nie jest tak łatwo odbić teren z „rąk wroga”. Potrzeba na to znacznie więcej sił (3–5 razy więcej) niż posiada przeciwnik. Również musi tu wystąpić koncentracja wysiłku wszelkimi możliwymi rodzajami sił zbrojnych oraz uzbrojenia.

4. Obszar gospodarczy

Plaszczyzna gospodarcza tworzy materialne podstawy do niezależności rozwoju i odporności kraju na możliwe naciski zewnętrzne, które mogą wystąpić na płaszczyźnie gospodarczej⁵. Przejawia się to zdolnością do ochrony bogactwa narodu i wolności gospodarczej przed zewnętrznymi zagrożeniami i przymusem⁶. Jest to tworzywo, z którego buduje się potencjał do rozwoju kraju, ale także dla sprostanienia przejawom wojny. Mając to na uwadze, spróbujmy sprecyzować choćby kilka cech tej wojny:

1. Wojna bardzo dużo kosztuje. Każdy dzień zubaża dotkliwie obie walczące strony. Agresor (FR) ponosi olbrzymie straty zarówno osobowe, jak i w uzbrojeniu. Ukraina odczuwa mocno zburzoną infrastrukturę techniczną kraju (mosty, elektrownie, system wodociągów i kanalizacji, drogi) oraz infrastrukturę społeczną (szpitale, szkoły, przedszkola). W rejonie Ługańska i Doniecka występuje efekt spalonej ziemi. Dodatkowo mocny uszczerbek ma miejsce punktowo w głębi kraju na skutek przeprowadzenia ataków raketowych lub artylerii.
2. Obok działań militarnych istnieje potrzeba stosowania sankcji gospodarczych, które muszą być dotkliwe, szczelne oraz długotrwałe dla państw agresorów. Tak też się dzieje ze strony demokratycznych państw zachodnich (10 tranz UE) wobec Federacji Rosyjskiej i Białorusi. Są one dokuczliwe dla reżimu państwowego, przemysłu, transportu, a także dla społeczeństwa. Niemniej nadal wiele zagranicznych firm, które posiadają swoje zakłady w Rosji, dalej prowadzi swoją działalność produkcyjną, handlową czy usługową.
3. Od samego początku wojny strona rosyjska miała problemy logistyczne (amunicja, mps, żywność, ewakuacja zabitych i rannych) oraz komunikacyjne. Bywały także przypadki własnych strąceń samolotów, helikopterów oraz ataku na własne pozycje.
4. Strona FR zablokowała od samego początku wojny większość portów ukraińskich nad Morzem Czarnym. Nie pozwolono tym samym na eksport zbóż i kukurydzy z tego regionu. Na produkty te tradycyjnie czekały państwa Sahelu, Syria oraz Egipt. Po długich pertraktacjach z udziałem ONZ i Turcji przywrócono ten handel od jesieni 2022 r.
5. Obserwuje się powolną, lecz systematyczną rewolucję w energetyce w zakresie odchodzenia od węglowodorów. Tym samym Europa Zachodnia przestawia się na odnawialne źródła energii czy wodór, odcinając się od importu tych surowców z FR. Tworzy to nowe podstawy dla handlu międzynarodowego na tym kontynencie, a także podstawę do zmian potęgi państw.
6. Społeczeństwo ukraińskie od początku zimy 2022 r. musi także radzić sobie z występującymi brakami prądu, ogrzewania, a także wody. W szczególności dotyczy to dużych miast, gdzie dostawy prądu są

⁵ J. Płaczek, *Wybrane problemy teorii bezpieczeństwa ekonomicznego państwa*, LAW, Dęblin 2020, s. 21.

⁶ J. Bertrandt, *Bezpieczeństwo niemilitarne*, [w:] *Logistyka w systemie bezpieczeństwa narodowego*, red. P. Kler, Difin, Warszawa 2021, s. 83.

tylko czasowe. Bywają także przypadki lokalne niedoboru środków płatniczych dla realizacji świadczeń społecznych obywateli Ukrainy.

7. Ze względu na prowadzony ostrzał terenów Ukrainy (pozostające niewybuchy) oraz zaminowanie część terytorium państwa (ok. 20%) jest wyłączona z produkcji rolnej. Bywa też, że zbiory nie zostały zebrane z pól z tego powodu.
8. Na terytorium FR – na głębokim zapleczu – obserwuje się ataki terrorystyczne (na bazy paliwowe, składy amunicji, zakłady zbrojeniowe, lotniska, przemysł chemiczny, VIP), które powodują zniszczenie substancji materialnej i osobowej.
9. Każda operacja wojskowa wymaga wielkich przygotowań logistycznych. Tym samym zaplecze decyduje o jej rozpoczęciu i powodzeniu. Po stronie rosyjskiej już kilkakrotnie mieliśmy do czynienia z konieczną pauzą strategiczną dla sprowadzenia niezbędnych środków walki.
10. Federacja Rosyjska przeżywa poważny kryzys demograficzny. Przyrost naturalny jest od lat ujemny, pandemia Covid-19 odcisnęła także negatywne konsekwencje na populacji kraju. Po rozpoczęciu wojny w Ukrainie niemała liczba osób opuściła kraj, a media każdego dnia donoszą o ofiarach tej wojny liczonych w setkach, a rannych jest znacznie więcej. Ten aspekt powoduje ciągły spadek potencjału Rosji i coraz większe problemy we wszystkich aspektach społeczno-gospodarczych.

5. Obszar społeczny

Warstwa ta dotyczy każdej osoby oraz rodziny, która jest podmiotem troski i ochrony we wszystkich państwach⁷. Tym samym chodzi o warunki egzystencjalno-socjalne (godziwe życie obywateli, rozwój duchowy i materialny narodu⁸). Przede wszystkim uwzględniać także trzeba takie wartości, jak: pokój społeczny, pomyślność, sprawiedliwość, równowagę ekonomiczną czy dobro wspólne⁹. W okresie wojny ta sfera potrzeb obywateli jest mocno nadwyrężona, gdyż chodzi przede wszystkim o przetrwanie. Warto więc sprecyzować choćby garść tego typu istotnych cech, biorąc pod uwagę prowadzoną wojnę:

1. Cały naród jest zaangażowany w walkę wyparcia rosyjskich agresorów z ziemi ukraińskiej. Czyni to różnymi sposobami: czynem zbrojnym, wsparciem wszelkimi działaniami armii i policji, świadczeniem pomocy ludności cywilnej, naprawą infrastruktury krytycznej, dyplomacją, kulturą oraz informatyką. Mimo ponoszonych dotkliwych strat dzieci i młodzież ukraińska uczą się (stacjonarnie lub zdalnie) na terenach wolnych od działań zbrojnych.
2. Kierownictwo rządu Rosji oraz Prezydenta FR otacza się silną grupą służb mundurowych, która stosuje zastraszanie oraz terror wśród swojej ludności cywilnej. Nieposłuszeństwo jest szybko tłumione w zarodku. Również na tym tle występują duże rotacje kadrowe w podległych przedsiębiorstwach oraz władzach krajowych i lokalnych.
3. Prowadzona mobilizacja zasobów ludzkich do armii w FR przebiega z dużymi oporami. Władza musi odwoływać się do przymusowych wcieleń do wojska prowadzonych w: zakładach pracy, środkach transportu, na ulicach czy w ośrodkach kultury. Po krótkim przeszkoleniu (ok. 1,5 miesiąca) osoby te trafiają na front w Ukrainie, gdzie giną, odnoszą rany, dostają się do niewoli, czy też dezercerują.
4. Stronie rosyjskiej w działaniach zbrojnych, dość mocno w początkowym okresie, pomagali płatni informatorzy, kolaboranci oraz szpiedzy. Próbowali się wtopić w ludność cywilną swojego terenu. Społeczność Ukrainy była jednak mocno wyczulona na obce osoby przebywające na ich terytorium, co kończyło się ich ujawnieniem, osądzeniem oraz uwięzieniem.
5. Z chwilą wybuchu wojny państwa zachodnie otworzyły swoje granice dla ukraińskich uchodźców, stosując uproszczone procedury administracyjne. W większości przypadków były to matki z dziećmi. Za granicą otoczono tych uchodźców stosowną opieką socjalną ze strony państwa, a przede wszystkim lokalnej ludności.

⁷ J. Płaczek, *Filary bezpieczeństwa narodowego. Zarys teorii*, LAW, Dęblin 2022, s. 65, DOI: 10.55676/66514-55-03.

⁸ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23, s. 21.

⁹ K. Olak, A. Olak, *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego*, „Acta Scientifica” 2016, nr 7(1), s. 467.

6. Żołnierze FR dopuścili się w wyniku trwania tej wojny szeregu zbrodni. Część z nich dotyczy ludności cywilnej. Ukraińskie organa ścigania każdorazowo prowadzą w tym obszarze śledztwo. Można oczekiwać, że w stosownym czasie oprawcy zostaną postawieni przed sądem. Obok tych faktów mamy także przymusowe deportacje społeczności ukraińskiej oraz wywóz dzieci w głąb FR.
7. Ukraina mimo trwającej wojny nie ustrzegła się od korupcji na wysokich szczeblach rządowych. Ta ciężka choroba nadal trawi to społeczeństwo, mimo jej piętnowania i stosowania wysokich kar.
8. W toku prowadzonej wojny mamy do czynienia z wymianą jeńców wojennych. Żołnierze ci przebywali w niewoli przeważnie przez okres 3 miesięcy. Tego typu działania humanitarne nie świadczą jednak o rozpoczęciu rokowań pokojowych, tylko o wzajemnym ulżeniu poszkodowanym żołnierzom i otoczeniu ich lepszą opieką socjalną i medyczną.
9. W tej wojnie mamy do czynienia z faktem, że w Ukrainie ginie więcej ludności cywilnej niż żołnierzy.
10. Ukraińska ludność cywilna w strefach bezpośredniego zagrożenia atakami z powietrza żyje w prowizorycznych schronach, tj. piwnicach: domów, budynków czy budowli. Tam też toczy się życie codzienne. Do tego typu trudnych warunków egzystencji naród już się przyzwyczaił i okrzepł.

6. Obszar techniczny

Historia świata pisana jest rozwojem technologicznym i technicznym. Płaszczyzna ta jest wielce twórcza i wynika z inteligencji ludzkiej. Postęp w tym zakresie jest widoczny w każdej epoce historycznej; był i jest nadal nieodłącznym elementem środowiska bezpieczeństwa¹⁰. Widać to także w analizowanym konflikcie zbrojnym, gdzie technika i technologia jest obecna w każdym uzbrojeniu i sprzęcie wojskowym (środkach walki¹¹), a także w cyberprzestrzeni i sferze informacyjnej. Wypada więc przedstawić omawiane zagadnienie w kilku ogólnych cechach:

1. Mamy do czynienia z wykorzystaniem w walce nowoczesnej technologii obok tradycyjnych systemów uzbrojenia. Od jesieni 2022 r. strona rosyjska używa w działaniach zbrojnych starszego sprzętu wojskowego, co wynika z faktu wyczerpania nowoczesnego uzbrojenia, poniesionych bardzo dużych stratach oraz śladowych dostaw z krajowego przemysłu zbrojeniowego.
2. Strona ukraińska z pola bitwy ewakuuje zniszczony czy niesprawny sprzęt wojskowy, który może być naprawiony w specjalistycznych warsztatach. Część tego typu prac jest wykonywana przez sprawnych mechaników, bądź też w zakładach remontowych w Ukrainie. Ale w przypadku skomplikowanych czynności kierowana jest za granicę. Tego typu działania trwają nawet do 2 miesięcy.
3. Codziennie występują naloty rosyjskich rakiet, dronów oraz amunicji krążącej na ośrodki miejsko-przemysłowe w Ukrainie. Szczególnie dotyczy to wschodniej i północnej strony kraju. W początkowym okresie skuteczność obrony plot była słaba. W miarę upływu czasu poprawiła się do 70–80%. Jest to spowodowane: posiadaniem nowoczesnego uzbrojenia dostarczanego z zagranicy, przeszkoleniem załóg (także poza krajem), optymalizacją zlokalizowania stanowisk dowodzenia, poprawą gotowości do działania oraz wysokim morale żołnierzy.
4. Strona zachodnia od samego początku wojny dostarcza nowoczesny sprzęt wojskowy i uzbrojenie dla walczącej Ukrainy. Pierwotnie była to broń i amunicja typu defensywnego, ale w miarę upływu czasu mamy coraz częściej do czynienia z bronią ofensywną typu np.: artyleria, czołgi, samoloty bojowe. Żołnierze ukraińscy szkolą się masowo także w ośrodkach zagranicznych.
5. Wojna ta toczy się przed kamerami mediów. Opinia publiczna każdego dnia otrzymuje informacje o skutkach dowodzenia na polu walki oraz ich przebiegu.
6. Każda ze stron przygotowuje proste narzędzia i środki walki w swoich warsztatach. Czyni to sposobem chałupniczym i za pomocą ciągłego doskonalenia technicznego. Wynika to z potrzeby chwili oraz dostępnych materiałów. Inwencja jest wielce twórcza, a działania niekiedy bardzo skuteczne.

¹⁰ S. Mitkow, *Bezpieczeństwo militarne Polski w realiach XXI wieku*, Difin, Warszawa 2023, s. 22.

¹¹ A. Zagórska, *Wybrane prawne aspekty pozyskania uzbrojenia i sprzętu wojskowego w ramach procesów modernizacji Sił Zbrojnych RP*, [w:] *Udział polskiego przemysłu obronnego i jego zaplecza badawczo-rozwojowego w realizacji programów modernizacji technicznej SZ RP*, red. P. Soroka, A. Zagórska, K. Wątopek, Elipsa, Warszawa 2019, s. 74.

7. Występuje chęć zdobycia przewagi informacyjnej, która może przerodzić się w skuteczne działanie militarne. Czynią to z powodzeniem obie strony tego konfliktu. Wojna w sieci jest tego przykładem.
8. Na podstawie zniszczonego uzbrojenia i sprzętu wojskowego FR przez wojska ukraińskie stwierdzono szereg elementów (modułów) produkowanych w państwach zachodnich. Po wykryciu tego typu elementów technicznych, zwrócono baczniejszą uwagę (u producentów), aby dostawy te wyeliminować również na drodze pośredniej.
9. Dostawy uzbrojenia i sprzętu wojskowego dostarczane są do Ukrainy drogą lądową za pomocą specjalnych transportów kolejowych, rzadko drogą kołową czy na lawetach. W powyższe działania zaangażowane są Polska i Rumunia.
10. Na terytorium Ukrainy nie ma możliwości dokonywania produkcji zaawansowanego sprzętu walki. Brakuje: energii, surowców, wyspecjalizowanych maszyn oraz kadry, aby proces ten prowadzić. Wojna przerwała także istniejące więzi kooperacyjne. Większość zakładów przemysłu obronnego została zbombardowana. Możliwy jest tylko częściowy ich remont. Dlatego mogą oni tylko bazować na dostawach z zewnątrz.

7. Obszar kulturowy

Omawiana sfera dotyka szeregu zagadnień natury cywilizacyjnej, ocierając się m.in. o: religię, morale, poglądy na demokrację, szacunek do dóbr kultury, prawdę, kulturę rządów i wzajemne zaufanie¹². Wszystkie są ważne, bowiem świadczą o rozwoju społecznym i demokracji. Jednocześnie to tu, w Ukrainie, przebiega granica między cywilizacjami Zachodu i Wschodu zgodnie z koncepcją S.P. Huntingtona¹³. Tym samym zagadnienie to wykracza poza kwestie polityczno-strategiczne¹⁴ i należy je ująć w formie oddzielnej płaszczyzny. Warto więc przywołać choćby kilka tego typu cech kolonizacji przestrzeni¹⁵, aby wyprowadzić stosowne wnioski:

1. Występuje mocna współpraca i poparcie „tronu i ołtarza” po stronie FR. Cerkiew prawosławna stara się w swoich odezwach do narodu powtarzać narracje rządowe, nazywając Ukraińców „faszystami”, „ciemnizytlami narodu rosyjskiego” oraz „podważając jej państwowość”. Również wskazywano na jej aspiracje do NATO i UE, na co Rosja nie może się zgodzić, bowiem stanowi to zagrożenie bezpieczeństwa jej wpływów na tym terenie. Tym samym rosyjski Kościół prawosławny błogosławi tę wojnę.
2. Rosja stosuje na szeroką skalę dezinformację jako element nowej strategii działania, w różnych płaszczyznach zarówno w skali makro, jak i mikro. Efektem ma być osłabienie jedności państw zachodnich oraz przedstawianie swojej interpretacji faktów w mediach społecznościowych. Strategia ta ma wywołać chaos, jak również wewnętrzny ferment. Również nawołuje się do przywrócenia pokoju, ale na warunkach rosyjskich, które są nie do zaakceptowania przez stronę ukraińską.
3. Społeczeństwo rosyjskie w większości popiera tę wojnę. Brak jest zdecydowanych manifestacji czy odezw opozycji do narodu. Rosjanie wychowani są na informacjach podawanych w krajowych mass mediach i wierzą w ich przekaz. Dysydenci rządu siedzą w więzieniach albo przebywają za granicą. Ich głos nie jest tak wyraźnie słyszalny, jak propaganda reżimu.
4. Rosjanie dokonują grabieży – z ukraińskich terenów podbitych – dóbr kultury. Szczególne dotyczy to: obrazów, rzeźb, artefaktów historycznych. Są one wywożone w głąb Rosji. Również występują tu przypadki kradzieży mienia przez pojedynczych żołnierzy, co spotyka się z aprobatą dowódców. Dlatego też na obszarach wolnych od działań zbrojnych w Ukrainie mamy do czynienia z ochroną tego typu dóbr kultury w takim zakresie, na jaki pozwalają warunki i dostępne środki.

¹² D. Rotfeld, *Porządek międzynarodowy w czasie pandemii*, „Rocznik Strategiczny” 2020/2021, Warszawa 2021, s. 39, DOI: 10.7366/9788366470972.

¹³ S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Muza, Warszawa 2007, s. 276.

¹⁴ E. Cieślak, J. Maj, K. Pająk, D. Prokopowicz, A. Radomyski, P. Soroka, P. Śledź, *Wybrane aspekty rosyjskiej agresji na Ukrainę w obszarze politycznym, militarnym i gospodarczym*, Elipsa, Warszawa 2023, s. 10.

¹⁵ St. Jarmoszko, *Antroposfera bezpieczeństwa jako przestrzeń kreacji bezpieczeństwa człowieka i jego wspólnot*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe. Przegląd badania*, red. G. Skrobotowicz, Tygiel, Lublin 2020, s. 113.

5. FR w wyniku prowadzonej wojny cofa się cywilizacyjnie. Staje się powoli państwem upadłym i autarkicznym. Świadczą o tym: spadek PKB, deficyt budżetowy i wysoka inflacja. Również handel zagraniczny ze strefą państw zachodnich wyraźnie zmalał, a w niektórych przypadkach jest na poziomie zerowym. Społeczeństwu żyje się coraz gorzej. Rosja zmierza wprost do podziału swojego państwa i „azjatyzacji” stosunków.
6. W wojnie tej uczestniczą osoby różnej narodowości, które utożsamiają się z interesami walczących stron. Po stronie ukraińskiej walczą przykładowo: Brytyjczycy, Polacy, Czesi, Słowacy. Są pełnoprawnymi żołnierzami. Ale również występują najemnicy (po stronie Rosji), którzy kierują się jedynie pobudkami merkantylnymi. O zwycięstwie decyduje wola wygnania obcych wojsk ze swojego terytorium i jego morale, a nie doraźna siła militarna.
7. Wojna ta toczy się o wpływy, uznanie warunków i podporządkowanie się woli silniejszego. Również jej ostatecznym celem jest pozyskanie ludności na swoją stronę.
8. Występuje stałe niebezpieczeństwo przekształcenia tego konfliktu zbrojnego w wojnę o szerokiej skali, co wynika z faktu, że państwa te należą do różnych kręgów cywilizacyjnych i są zorientowane na inną kulturę rządów w państwie i przyszłych sojuszach.
9. Wojska rosyjskie zajęły zaporoską elektrownię jądrową. Tym samym wojna toczy się także w płaszczyźnie energetycznej, a Rosjanie łamią prawo o demilitaryzacji tego szczególnego obszaru.

8. Zakończenie

W pracy pojawił się szereg informacji i cech dotyczących współczesnej wojny, która trwa w Ukrainie. Ujęto w niej najważniejsze fakty, które wpływają na postrzeganie zagrożeń, a tym samym na teorię i praktykę bezpieczeństwa. Wydaje się to wszystko przydatne dla: strategów wojskowych, dyplomatów oraz służb operacyjnych. Użyteczne również dla krajowego przemysłu obronnego, ośrodków naukowo-badawczych, które działają na rzecz obronności i bezpieczeństwa. W sumie rzuca to nowe światło na nauki o bezpieczeństwie. Należy pamiętać o poszerzaniu się i wzajemnym przenikaniu zagrożeń. Jest to wynikiem zmian kulturowych i technologicznych. Stąd też należy budować stosowne strategie działania oraz scenariusze reakcji, gdzie tego typu nowe elementy będą uwzględnione. Nauka także skorzysta z tych analiz jako głos w dyskusji w tym twórczym obszarze wiedzy. Jednocześnie należy nadal monitorować badany problem, gdyż jest dynamiczny w czasie.

Wszystko to pozwala sprecyzować kilka ogólnych wniosków dla nauk o bezpieczeństwie:

1. Występuje brak wypowiedzenia wojny na drodze dyplomatycznej.
2. Strona atakująca oszukuje społeczność międzynarodową o zamiarach napaści zbrojnej, mimo prowadzonych ćwiczeń wojskowych o dużej skali tuż przy swojej granicy.
3. Państwo, które burzy ustalony porządek międzynarodowy w Europie, zostaje osamotnione na arenie międzynarodowej.
4. Współcześnie wykorzystywana w walce jest zarówno nowoczesna broń ery informacyjnej, jak również tradycyjna ery przemysłowej. Własną rolę ma także element psychologiczny. Ale do wygranej przyczynia się nie rozmiar ilościowy armii, lecz jej stopień zaawansowania technicznego oraz technologicznego.
5. Wojna generuje wysokie straty osobowe (szczególnie wśród ludności cywilnej) oraz materialne, stąd w mniemaniu polityków i strategów wojskowych powinna być krótka, ale po jej rozpoczęciu niełatwo jest złamać wroga.
6. Prowadzone działania zbrojne wymagają znacznej synchronizacji nie tylko środków militarnych, ale przede wszystkim: dyplomatycznych, informacyjnych, administracyjnych, wsparcia gospodarczego i pomocy zagranicznej.
7. Współczesna wojna prowadzona jest przed kamerami mediów, tym samym trudniej ukryć zbrodnie wojenne czy błędne decyzje.
8. W wojnie służą także ochotnicy z innych państw. Ich pobudkami mogą być względy merkantylne lub patriotyczne.

9. Coraz częściej na polu walki spotkać można precyzyjne ataki prowadzone z dystansu bez styczności z nieprzyjacielem. Natomiast w działaniach przeciwnik celowo zostaje zaprogramowany na przyjęcie określonego rozwiązania (podjęcie określonej decyzji).
10. Wojna staje się coraz bardziej brutalna, mimo obowiązywania stosownych norm prawa międzynarodowego.
11. Linia frontu nie przebiega już tradycyjnie wzdłuż okopów i stanowisk dowodzenia, a objęty działaniem jest cały kraj. Tym samym ztraca się tradycyjny podział na bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne.
12. To wola i morale decydują o zwycięstwie w wojnie.
13. Embargo strategiczne jest łamane w czasie trwania wojny mimo przyjętych rezolucji międzynarodowych.
14. Wojna to także działania propagandowe, dezinformacyjne czy w cyberprzestrzeni. Nie można ich bagatelizować.
15. Wojna generuje nowe koalicje oraz sojusze. Buduje też odmienne układy handlowo-gospodarcze oraz zmienia strukturę w produkcji energii. Stąd też tworzenie trwałych i otwartych koalicji jest przykładem nie militaryzacji, a właśnie pokoju.
16. Konsekwencją wojny jest także *exodus* ludności cywilnej do bezpiecznej strefy.
17. Każdy lokalny konflikt zbrojny może przerodzić się w wojnę o dużej skali.
18. Wojna zwiększa inflację (w szczególności na surowce strategiczne, żywność, złoto, paliwa), która nie zna granic państwowych.
19. Nie można mówić o rozwoju społeczno-gospodarczym, jeśli „wojna jest u bram”. Należy czynić starania, aby nie rozlała się na inne terytoria i wspierać demokrację oraz gospodarkę rynkową.
20. Okazuje się, że żyjemy między jedną wojną a kolejną. Tym samym występuje klasyka „dialektyki wojny i pokoju” lub wojna prowadzona jest permanentnie.

Uogólniając, przedstawiona analiza pozwoliła lepiej scharakteryzować przedmiot poznania (zależność między bezpieczeństwem w wymiarze indywidualnym, społecznym i globalnym oraz wszystkimi zagrożeniami), problemy badawcze (zagrożenia, czynniki warunkujące stan bezpieczeństwa, poszukiwanie strategii działań), wykazać użyteczność dyscypliny (teoretyczne podstawy do doskonalenia systemu bezpieczeństwa państwa oraz systemu wiedzy do kształcenia kadr funkcjonujących w tym obszarze) oraz pobudzać ośrodki zainteresowania uprawianiem tej dyscypliny. Tym samym można przyjąć, że **cel tego materiału został spełniony**.

Bibliografia

- Bertrandt J., *Bezpieczeństwo niemilitarne*, [w:] *Logistyka w systemie bezpieczeństwa narodowego*, red. P. Kler, Difin, Warszawa 2021.
- Cieślak E., Maj J., Pająk K., Prokopowicz D., Radomyski A., Soroka P., Śledź P., *Wybrane aspekty rosyjskiej agresji na Ukrainę w obszarze politycznym, militarnym i gospodarczym*, red. nauk. P. Soroka, K. Pająk, Elipsa, Warszawa 2023.
- Gierszewski J., *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23.
- Huntington S.P., *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Muza, Warszawa 2007.
- Mitkow S., *Bezpieczeństwo militarne Polski w realiach XXI wieku*, Difin, Warszawa 2023.
- Olak K., Olak A., *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego*, „Acta Scientifica” 2016, nr 7(1).
- Jarmoszko St., *Antroposfera bezpieczeństwa jako przestrzeń kreacji bezpieczeństwa człowieka i jego wspólnot*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe. Przegląd badania*, red. G. Skrobotowicz, Tygiel, Lublin 2020.
- Płaczek J., *Filary bezpieczeństwa narodowego. Zarys teorii*, LAW, Dęblin 2022, DOI: 10.55676/66514-55-3.
- Płaczek J., *Wybrane problemy teorii bezpieczeństwa ekonomicznego państwa*, LAW, Dęblin 2020.

Radomyski A., Płaczek J., Wetoszka A., *Mały słownik z zakresu bezpieczeństwa i obronności*, LAW, Dęblin 2022, DOI: 10.55676/66514-54-6.

Rotfeld D., *Porządek międzynarodowy w czasie pandemii*, „Rocznik Strategiczny” 2020/2021, Scholar, Warszawa 2021, DOI: 10.7366/9788366470972.

Studia nad potęgą państw, red. D. Popławski, Scholar, Warszawa 2022.

Sudryk K., *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Difin, Warszawa 2017.

Trejnis Z., *Aspekt geopolityczny potencjału obronnego Polski*, [w:] *Potencjał obronny RP*, red. K. Stańczyk, PWN, Warszawa 2019.

Zagórska A., *Wybrane prawne aspekty pozyskania uzbrojenia i sprzętu wojskowego w ramach procesów modernizacji Sił Zbrojnych RP*, [w:] *Udział polskiego przemysłu obronnego i jego zaplecza badawczo-rozwojowego w realizacji programów modernizacji technicznej SZ RP*, red. P. Soroka, A. Zagórska, K. Wątopek, Elipsa, Warszawa 2019.